

vanskeligheder, der er forbundet med at organisere et sådant samarbejde.

Hos enkelte særligt interesserede studerende gav projektet mulighed for meget udviklende studie- og læringsformer. Det kan man få et indblik i gennem læsningen af *Gensidige læreprocesser i et studiemæssigt perspektiv*.

Jeg kan varmt anbefale bogen, som indeholder en række tekster, der er værdifulde som led i udviklingen af den pædagogiske profession. Bogen som helhed er et eksempel på konstruktiv kommunikation mellem forskning, uddannelse og den socialpædagogiske praksis. En sådan kommunikation er grundlaget for professionens udvikling.

Modsatningsfyldt

Ny "professionsbog" er én blandt flere fra SFI/Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i ét samlet forskningsprojekt om danske døgninstitutioners hverdag og vilkår.

Af Benny Lihme



Tine Egelund og Turf Böcker Jakobsen (red.) med bidrag af Laila Dreyer Espersen og Gitte Frydensbjerg:
OMSORG FOR ANBRAGTE BØRN OG UNGE. Døgninstitutionens hverdag og vilkår. Akademisk Forlag. Professionsserien. 215 sider. Kr. 269,-.

Døgninstitutioner for børn og unge er historisk set at betragte som en slags socialpolitisk problembarn: en statskollektivistisk foranstaltning og ideologisk gøgeunge i et samfund der hylder kernefamilien samt en meget dyr og hvad effektmålinger angår ineffektiv foranstaltningsform. Heldigvis har de fire forskere bag "Omsorg for anbragte børn og unge" ikke ladet sig binde op på denne "negative sociale arv", men er gået fordomsfrit og kvalitativt til opgaven. Beskrivelserne af bogens ialt ni anonymiserede undersøgte døgninstitutioner bygger således på dagbogsnotater fra de fire forskere, som har baggrund i sociologi, antropologi og socialt arbejde. Tro det eller ej (i disse hård-data tider med abstrakte talmål for dit & dat!), den benyttede metode har været feltarbejde, hvor omdrejningspunktet er observation af og deltagelse i de anbragtes og personalets hverdagsliv (deltage i måltider, i skolen, ved fritidsaktiviteter, i møder og konferencer). Videnskabsidealet har været at gøre sig al umage for at være trofast over for, hvad der faktisk foregår i den udforskede virkelighed.

Døgninstitutioner i undersøgelsens sammenhæng udgøres af børnehjem, behandlingshjem, socialpædagogiske opholdssteder og lukkede institutioner. Mens andre forskere de seneste år har konstateret, at det politiske krav om evidensbaserede målinger af behandlingsresultater har favoriseret de målingsvenlige kogni-

tive adfærdsprogrammer på bekostning af en omsorgstilgang i det socialpædagogiske arbejde, finder forskerne her det modsatte, nemlig at døgninstitutionernes gennemgående praksisbegreb er "omsorg" (undersøgelsens samlebetegnelse for de familierelaterede begreber "tryghed", "forudsigelighed", "relationer", "troværdige voksne", "at blive set" og "hensyn til individuelle behov"). Det er sådanne velkendte kvalitative praksisbegreber som har vist sig udbredte blandt det pædagogiske personale i undersøgelsen. De udgør således døgninstitutionernes legitimitet og rationale for handling i forhold til de anbragte børn og unge.

En anden måde at udtrykke omsorgsdiskursen på er at sige, at den bygger på en "familiemodell". Tilbuddet om tryghed og forudsigelighed som en positiv kvalitet ved døgninstitutionernes virke bygger ifølge forskerne indirekte på en familiemodell: "Det bliver således en grundlæggende kvalitet ved institutionslivet, at det tilbyder den form for tryghed i forudsigelige rammer, som de anbragte børn i udgangspunktet forventes at have manglet i deres hidtidige opvækst." (s. 77)

Så vidt så godt, med mindre man er kognitiv-behaviorist og evidensfundamentalist... Den individ baserede omsorgstilgang har dog en indbygget modsætning, som forskerne påpeger i deres konklusioner (og som muligvis vil glæde evidenstillhængerne). Mens døgninstitutionerne således, prisværdigt, forsøger at se og imødekomme det enkelte barn og dets behov for omsorg, står denne ambition i et modsætningsfyldt forhold til børne-/ungegruppens indflydelse på det enkelte barn. Børn i professionaliserede pædagogiske sammenhænge påvirkes jo ikke kun af pædagogikken og pædagogerne, eller af behandlingsprogrammet, de påvirkes også af de andre børn, hvilket i særlig grad gælder for børn og unge på døgninstitutioner.

Et citat fra kapitel 10's afsnit om "Individet og kollektivet" illustrerer denne generelle konklusion på forskningen: "Et forhold, som komplicerer et individuelt blik på barnet og dets særlige behov, er børnenes ofte hastigt tændte konflikter, som eventuelt følges op af voldelig adfærd. Det er naturligvis klart, at Sebastian ikke må sparke Nanna. Pointen er imidlertid, at der skal anvendes mange mandskabskræfter på blot at sikre

børnene et nogenlunde sikkert og ikke-voldeligt hverdagsmiljø. Selve præmissen for behandlingshjemmets virksomhed – at man anbringer mange børn, der reagerer på mange følelser med aggression, i en fælles ramme – betyder, at opretholdelsen af justits i gruppen spiller en stor rolle i pædagogernes repertoire af daglige opgaver." (s. 122)

I forbindelse med denne døgninstitutionsforskningens offentliggørelse har forskningslederne Tine Egelund og Turf Böcker Jakobsen sammenfattet dens konklusioner i fagpressen. I *Socialpædagogen* er Böcker Jakobsen citeret for følgende:

"Tankegangen er, at børnene har svære individuelle problemer, der skal behandles. Men målsætningen om en stærkt individualiseret behandlingsindsats er næsten dømt til at mislykkes på en døgninstitution med mange børn og voksne."

I *Socialrådgiveren* lyder rubrikken under overskriften "Der er ikke en voksen til hver" som følger: "Døgninstitutioner forsøger at se og imødekomme det enkelte barns behov. Men ambitionen om en individuel tilgang til og omsorg for børnene konkurrerer med - og står i visse tilfælde i skyggen af - hele børnegruppens behov."

For de der ønsker at høre den udlægning, kan sådanne pessimistiske konklusioner tages til indtægt for en regulær slagtning af selve døgninstitutionstanken, som vi kender den og som forskerne har mødt den. På den anden side, disse børn og unge skal jo være et sted, og familieplejerne kan ikke rumme dem, så i stedet for en slagtning bliver det til en besindet og realistisk konklusion fra Tine Egelund i *Socialrådgiveren*: "For mange børn er døgninstitutioner en udviklingsmæssig mulighed, de ikke ville kunne opnå på andre måder."

Mens forskningen således holder en kattelermåben for døgninstitutionerne generelt, synes dette ikke at gælde for de lukkede institutioner for unge, hvor antallet af pladser anføres at være ekspanderet med mere end 250% i løbet af det sidste årti (fra 43 pladser i 1998 til 116 i 2006 og fortsat ekspansion på vej).

Hvad disse uegale institutioner, sammenlignet med børne-behandlingshjem og socialpædagogiske opholdssteder, angår, er Tine Egelund mere nådesløs: "Man kan ikke lære de unge almindelige sociale færdigheder i et miljø, der er så anormalt som de lukkede institutioner." (*Socialrådgiveren* 17, 2009).

Der indgår to sikrede institutioner i undersøgelsen, og det er så godt som umuligt at finde noget positivt pædagogisk at sige om dem ud fra

forskernes iagttagelser. Ikke sådan at "fluerne på væggen" har været vidner til grove overgreb fra personalets side (det bliver ved en mellemløbet, som erklærer, at "det ikke nødvendigvis er en fordel at være uddannet pædagog i denne her branche"). Der er heller ikke observeret deciderede voldsepisoder de unge imellem. Det er således mere den trivialiserede hverdag og meningsløsheden, som springer i øjnene (til dels med adresse til regeringens politik og ønsket om at gøre miljøet på disse sociale institutioner "mere fængselsagtigt og mindre socialpædagogisk").

Egelund og Böcker Jakobsen sammenfatter (s. 84): "På trods af mange forsøg fra personalets side på at skabe aktiviteter, der appellerer til de unge, er rammerne for anbringelse på sikret institution i sig selv så stramme, at de kun levner begrænset plads til at skabe en meningsfyldt hverdag." Og videre (s. 85): "Den risikofyldte tilværelse, som nogle af samfundets mest udsatte unge fører, veksles således inden for den sikrede institution til en trummerum, hvor hverdagen ofte mister indhold og retning... en hverdag, der kun kan udfyldes med et begrænset repertoire af aktiviteter."

Desværre er forskerne ikke videre systematiske i deres kritik af denne trummerum (til en pladspris per år på over 1 mio kroner) - f.ex. forbliver det uklart, om de unge overhovedet får tilbudt skolegang. Et indblik i "trummerummen" og meningsløsheden får læseren i Gitte Frydensbjerg & Tine Egelund "Den sikrede institution Langemark" (kapitel 6, s. 69-76).

Et skrigende fravær af skolegang til fordel for en pædagog, der tager fat i Ibrahim og Faisal: "de begynder at gøre lidt rent på afdelingen. Efter at Ibrahim har fejlet køkkengulvet, spilles der *pool*. De andre drenge sidder i køkkenet og ryger smøger. Der må ikke ryges i køkkenet. Efter lidt tid hopper de ned fra køkkenbordet, som de ifølge reglerne ikke må sidde på, og går ind i opholdsstuen.

Klokken bliver halv ti, værkstedet er endnu ikke åbent....Drengene "kører" på hinanden. Anders tager Tommys cigaretter og stikker den i lommen. Tommy tager Anders' lighter og putter den i lommen.... "Så giv mig dog den pakke cigaretter, din spasser." Personalet siger ingenting. Drengene bliver ved med at drille hinanden."

...

"Der høres lyde fra et andet rum, som støder ud til gangen. I rummet sidder Faisal sammen med

Brian og ser en *gangsterfilm* på storskærm... Filmen kører. En mørklødet gangster er ved at sprætte en kineser op."

...

"Der sidder i alt 13 mennesker om bordet. Drengene har sat sig før de voksne. Ude fra køkkenet råber Lissie: "Værsågod!", og drengene begynder straks at gaffe mad op på deres tallerkner. De spiser hurtigt og i tavshed. Efter 10 minutter rejser den første sig, og hurtigt følger de andre efter."

EFTERMIDDAG

(tre sygemeldinger)

"Efter "overlap" går alle ud i opholdsstuen. Dan siger, at de skal over i hallen, når den film, som fire af drengene er ved at se, er færdig. Det er en *gangsterfilm*, der foregår i et fængsel i USA. Ibrahim spiller stadig *computerspil*. Faisal er på sit værelse. Der lyder høj *hiphop-musik* derindefra."

AFTEN

"Drengene spiser hurtigt, rejser sig og siger tak for mad og rydder deres tallerken og glas af bordet.

Efter maden sidder fem af drengene i rygerummet og spiller *poker*...."

Man må gå ud fra, at forskerne har valgt observationer ud, som er repræsentative for de sammenhængende observationsforløb af halvanden til to måneders varighed, som der har været tale om. Gitte Frydensbjerg's kapitel 14 fra den sikrede institution Storemark er da heller ikke stort forskellig fra kapitlet om Langemark, bortset fra at der rettes et særligt fokus på cigaretter og den bemærkelsesværdige megen tid, der går med cigaretrykning:

"Rygning har tydeligvis en central plads i hverdagen for både unge og personale, og de fleste personalemedlemmer argumenterer for, at man ikke kan leve med en stram rygepolitik på de sikrede institutioner. Dette begrundes som et spørgsmål om relationsdannelse, da rygning ifølge personalet tjener til kontakt og fællesskab med drengene. "Man snakker godt over en smøg", forklarer de ansatte, og rygningen bliver i den forstand en form for pædagogisk redskab." (s. 159)